

1500-2000

✓ Παράδειγμα Δουλος ή αλλιώς ανύπαρξο
✓ Παράδειγμα αλώ χρο. μαροδοιόσης
ωου αμνησταν και νευ οδμησταν.

— Πρωτότυπα Αρχαιογραφία - Τουρισμός

Τι είδος ερευνητικής πολιτικής για την Ελλάδα;

— Ανάπτυξη του γυναικείου
απριβαλλομωυ

Στην αρχή της δεκαετίας οι ευρωπαίοι ηγέτες διαπίστωναν επίσημα ότι η παγκόσμια ισχύς δεν εξαρτάται πλέον τόσο από τη στρατιωτική όσο από την οικονομική ισχύ και ότι η ποιότητα της ζωής των πολιτών δεν μπορεί παρά να βασίζεται σε μια ευημερούσα οικονομία. Υιοθέτησαν τότε ορισμένους στόχους που αποτελούν τη βάση για τη διαρκή και κοινωνικά και οικολογικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Σ' αυτούς τους στόχους η προώθηση της οικονομίας της γνώσης έχει προεξάρχουσα θέση. Τι σημαίνει αυτός ο νέος όρος που εισέβαλε στο πολιτικό λεξιλόγιο τα τελευταία χρόνια;

Δεν άρχισε φυσικά να χρησιμοποιείται στα τέλη του 20^{ου} αιώνα η γνώση για την παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών, στην οργάνωση των επιχειρήσεων και των δραστηριοτήτων τους. Ο άνθρωπος εδώ και δεκάδες χιλιάδες χρόνια ανακαλύπτει νόμους της φύσης, επινοεί και κατασκευάζει εργαλεία και μηχανές, οργανώνει την ατομική και την κοινωνική δραστηριότητα, αξιοποιώντας συστηματικά τις εμπειρίες του παρελθόντος και τις προβλέψεις για το μέλλον. Τι διαφοροποιεί όμως τις τελευταίες δεκαετίες από το παρελθόν στο ρόλο της γνώσης και των τεχνολογικών αλλαγών;

- ο ρυθμός παραγωγής νέων γνώσεων έχει επιταχυνθεί σε πρωτόγνωρο βαθμό,
- οι γνώσεις αυτές ενσωματώνονται σε αυξανόμενο ποσοστό σε προϊόντα και υπηρεσίες,
- ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων μετατοπίζεται από τα επίπεδα τιμών στη διάθεση νέων προϊόντων ή υπηρεσιών για την κάλυψη υπαρχουσών ή νέων αναγκών,
- ο ανταγωνισμός μεταξύ κρατών μετατοπίζεται από την διεκδίκηση εδαφών και ανειδίκευτων εργατών στη διεκδίκηση αγορών και υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού, που διαθέτει ξεχωριστές γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές,
- η καθημερινή ζωή των πολιτών αλλάζει ταχύτατα σε σχέση με την διατροφή, την αναψυχή, την επικοινωνία, τις μεταφορές, την οικογενειακή δομή, τις κοινωνικές σχέσεις.

Ήδη από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα διαπιστωνόταν ότι οι επιχειρήσεις δαπανούσαν περισσότερο κονδύλια για την παραγωγή γνώσεων από πανεπιστήμια και δημόσια κέντρα. Χάρης σ' αυτές, οι επιχειρήσεις μπορούσαν να ανασυνθέτουν ή να αναπροσανατολίζουν το παραγωγικό δυναμικό τους και τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Η καινοτομία έγινε η αιχμή τους δόρατος της στρατηγικής των επιχειρήσεων που τους εξασφαλίζει ανταγωνιστικότητα, βιωσιμότητα, νέες αγορές. Τροφοδοτείται με νέες γνώσεις από τα ερευνητικά εργαστήρια των ίδιων των επιχειρήσεων αλλά και των ερευνητικών ιδρυμάτων και με τη σειρά της τροφοδοτεί με αιτήματα, ανάγκες, προτάσεις για νέες επιστημονικές και τεχνολογικές προκλήσεις. Η παραγωγή νέας γνώσης έγινε αναπόσπαστο τμήμα της αλυσίδας δημιουργίας αξίας, η οικονομία ενσωμάτωσε την έρευνα.

Οι ευρωπαϊκές χώρες, και πολλές άλλες στην Ασία και την Αμερική, προσαρμόζουν συνεχώς τις πολιτικές τους για να μετατοπίσουν το υπόδειγμα ανάπτυξης από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και του φθηνού εργατικού δυναμικού στην εκμετάλλευση των τεχνικών, επιστημονικών και οργανωτικών γνώσεων και του ανθρώπινου δυναμικού που τις κατέχει και μπορεί να τις χρησιμοποιεί. Η έρευνα μετατρέπεται από πολιτιστική σε οικονομική δραστηριότητα. Χώρες με μεγάλη

παράδοση στην ακαδημαϊκή έρευνα, όπως αυτές της δυτικής και κεντρικής Ευρώπης, καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για να αναπροσανατολίσουν τα ακαδημαϊκά ερευνητικά συστήματά τους και να τα εντάξουν στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό.

Οι ΗΠΑ αναδεικνύονται πιο αποτελεσματικές στην παραγωγή και εκμετάλλευση της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης χάρις στις μεγάλες επιχειρήσεις που επενδύουν μακροπρόθεσμα στην έρευνα, στο ανθρώπινο δυναμικό και στην επιστημονική επιχειρηματικότητα στους τομείς της μηχανολογίας, της χημείας, της ηλεκτρονικής, του διαστήματος, της βιοτεχνολογίας, της νανοτεχνολογίας. Η Ιαπωνία μπαίνει στο χορό γρήγορα και μαθαίνει να αξιοποιεί τις τεχνολογίες και την επιστήμη για να χτίσει μια ανταγωνιστική οικονομία με εισαγόμενους φυσικούς πόρους.

Στην Ευρώπη, χώρες χωρίς ιδιαίτερους φυσικούς πόρους, όπως η Ολλανδία, η Ελβετία, η Σουηδία και η Φινλανδία, αποδεικνύονται εξαιρετικά αποτελεσματικές στην παραγωγή και εκμετάλλευση νέας γνώσης και πετυχαίνουν να διατηρούν θετικά εμπορικά ισοζύγια και ελκυστικές ευκαιρίες για επιστήμονες και επενδυτές. Κοινά τους χαρακτηριστικά: μερικές μεγάλες-διεθνείς επιχειρήσεις σε τομείς με ταχεία τεχνολογική εξέλιξη και σημαντικές ερευνητικές δραστηριότητες, σημαντική δικτύωση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων γύρω από τις μεγάλες με μορφή υπεργολάβων ή προμηθευτών, πολύ υψηλό μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού, μερικά πανεπιστήμια που συμμετέχουν στην παραγωγή επιστημόνων και τεχνολόγων, μηχανισμοί «κρατικών» προμηθειών που τροφοδοτούν τη ζήτηση για νέα προϊόντα και ανοίγουν νέες αγορές. Οι ερευνητικές δαπάνες σ' αυτές τις χώρες ξεπερνούν το 2% του ΑΕΠ και σε ορισμένες το 3%, με τις επιχειρήσεις να συμβάλλουν σε ποσοστό 65-75%.

Αλλά υπάρχει και ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό, λιγότερο μετρήσιμο από τα προηγούμενα: η κοινωνική συνοχή είναι δεδομένη, το κράτος εξυπηρετεί την κοινωνία και οι κοινωνικές τάξεις συνεργάζονται σε κοινές κατευθύνσεις, αντί να συγκρούονται για την επικράτηση της μιας επί της άλλης. Η διαχείριση του μέλλοντος δεν αφορά μόνον έναν έκαστο των πολιτών χωριστά, αλλά τους κοινωνικούς θεσμούς, που οφείλουν να σχεδιάζουν τους κοινούς στόχους και το κοινό μέλλον, παράλληλα με τους στόχους των επιχειρήσεων και των ατόμων, σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον γεμάτο προκλήσεις για όλους.

Οι ερευνητικές πολιτικές αυτών των χωρών βρίσκονται σε συνεχή εξέλιξη και το σύστημα διαχείρισης σε διαρκή προσαρμογή. Την αρχική αντίληψη, ότι όσο περισσότερο χρηματοδοτείται η δημόσια έρευνα τόσο αυξάνονται οι καινοτομίες στην αγορά, διαδέχθηκε η άποψη ότι η αγορά είναι εκείνη που καθορίζει τους προσανατολισμούς της τεχνολογικής εξέλιξης και κατ' επέκταση της επιστημονικής. Δεν άργησαν όμως όλοι να συμφωνήσουν ότι στην πράξη και οι δυο απόψεις είναι έγκυρες και ότι η ανάπτυξη εξαρτάται από τη διαρκή αλληλεπίδραση της έρευνας με την παραγωγή και την αγορά και ότι ο ρόλος του κράτους είναι να ενθαρρύνει και να διευκολύνει τους επενδυτές να χρηματοδοτούν τις καινοτομίες και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και τους ερευνητές να μεταφέρουν και να αξιοποιούν τις γνώσεις τους.

Dk

Εμπρός σ' αυτές τις σαρωτικές αλλαγές τι κάνει η Ελλάδα; Χώρα χωρίς μεγάλες διεθνείς επιχειρήσεις σε τεχνολογικούς τομείς αιχμής, με πανεπιστήμια σε συνεχή εσωστρεφή αναβρασμό για την διασφάλιση αυτονόητων αρχών ορθολογικής λειτουργίας και αξιοκρατίας, με κρατικό μηχανισμό που αδυνατεί να προσανατολίσει την κοινωνία και να διευθύνει ένα μακροχρόνιο σχεδιασμό του κοινού μέλλοντος στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Η κοινωνία σήμερα μοιάζει εγκλωβισμένη στις διαδρομές του παρελθόντος και τις συγκρούσεις του παρόντος, ενώ το μέλλον διαγράφεται σαν προέκταση των ιστορικών δεσμεύσεων, των ατομικών επιλογών των πολιτών και των κανόνων που επιβάλλονται από εξωγενείς παράγοντες.

Η έρευνα χρηματοδοτείται σε ένα ποσοστό που δεν ξεπερνάει το 0,6% του ΑΕΠ και η συμβολή των επιχειρήσεων σ' αυτό κινείται στο ένα τρίτο. Οι επιχειρήσεις οι οποίες ξεφεύγουν από το κοινά αποδεκτό πρότυπο και δικτυώνονται με όρους ισοτιμίας με τους διεθνείς συνεργάτες τους είναι πολύ λίγες για να ανατρέψουν την παρούσα εικόνα της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και να περιορίσουν το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου. Το ΑΕΠ αυξάνεται με βάση δραστηριότητες που λίγα οφείλουν στη νέα επιστημονική και τεχνολογική γνώση, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το υπόδειγμα τουριστικής ανάπτυξης που ακολούθησε η χώρα στο δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα και από το οποίο δυσκολεύεται να ξεφύγει. Άλλο παράδειγμα: η γεωργική ανάπτυξη που κινείται αμυντικά, παρ' όλο που είναι θωρακισμένη με ερευνητικές υποδομές από τη δεκαετία του 1930, προσπαθώντας να προσαρμοστεί εκ των υστέρων στις διεθνείς τάσεις και τις κοινοτικές πολιτικές. Οι λίγες εξαιρέσεις εκμεταλλεύσεων με υψηλή προστιθέμενη αξία και βιωσιμότητα που αξιοποιούν την νέα γνώση και την επιχειρηματική διορατικότητα δεν ανατρέπουν το γεγονός ότι ο κύριος όγκος της παραγωγής ανταγωνίζεται προϊόντα γειτονικών χωρών χαμηλού κόστους.

Είναι γεγονός ότι μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, έγιναν στη χώρα σοβαρές προσπάθειες να διαμορφωθεί ερευνητική πολιτική και να ενισχυθεί η καινοτομικότητα των επιχειρήσεων. Από το 1977, με την προετοιμασία ένταξης στην ΕΟΚ, δημιουργήθηκαν θεσμοί ανάλογοι με αυτούς των ευρωπαϊκών χωρών. Η πρώτη υπηρεσία χρηματοδότησης ερευνητικών προγραμμάτων σχηματίστηκε στο Υπ. Συντονισμού, αργότερα αναδείχθηκε σε αυτοτελές υπουργείο για να ενταχθεί τελικά σε κοινό υπουργείο με τις αντίστοιχες υπηρεσίες για τη βιομηχανία και την ενέργεια, όπου αναμενόταν η σύνδεση έρευνας-παραγωγής. Από το 1985 υιοθετήθηκε ένα εθνικό πλαίσιο λειτουργίας των δημόσιων ερευνητικών κέντρων, που παραμένει σχεδόν σταθερό μέχρι σήμερα, και άρχισε η ενίσχυση της έρευνας στις επιχειρήσεις.

Από το 1989 η έρευνα υποστηρίζεται μέσω των διαρθρωτικών προγραμμάτων και χάρις σ' αυτά έχουν κατασκευαστεί ερευνητικές εγκαταστάσεις σε όλη την χώρα και έχουν χρηματοδοτηθεί χιλιάδες ερευνητικά έργα σε πανεπιστήμια, κέντρα και επιχειρήσεις. Η ενεργός συμμετοχή στα ευρωπαϊκά προγράμματα εξασφάλισε πρόσθετους πόρους για την έρευνα. Επιπλέον κονδύλια δόθηκαν και για την ανάπτυξη των μηχανισμών διασύνδεσης ανάμεσα στους ερευνητικούς οργανισμούς και τις επιχειρήσεις. Μέσα στα τελευταία 20-25 χρόνια η δαπάνη για έρευνα πέρασε από το 0,2% στο 0,6% του ΑΕΠ. Μια σημαντική αύξηση, αλλά πλήρως ανεπαρκής για την ανατροπή της κατάστασης όσον αφορά στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Μετά το 2000 άνοιξε ένα καινούργιο κεφάλαιο στην ερευνητική πολιτική με την οικονομική υποστήριξη των ερευνητών και των ιδρυμάτων τους που αναλαμβάνουν την επιχειρηματική εκμετάλλευση των ερευνητικών αποτελεσμάτων (spin offs) ή που συνδέονται με εγχώριες και διεθνείς επιχειρήσεις σε μακροχρόνιο ορίζοντα για την παροχή υπηρεσιών υψηλού περιεχομένου σε νέες γνώσεις. Οι επιχειρήσεις συνεχίζουν να ενισχύονται για την εκτέλεση ερευνητικών δραστηριοτήτων μεμονωμένα ή από κοινού με πανεπιστήμια και κέντρα εντός και εκτός Ελλάδας, αλλά πλέον και για την ανάπτυξη θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας, την ανάπτυξη του θεσμού των «επιχειρηματικών κεφαλαίων» (venture capital), τη δημιουργία δικτύωσης (networks) και ομαδοποιήσεων (clusters) σε κλάδους έντασης γνώσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Αν όμως δίνονται όλες αυτές οι ενισχύσεις και υπάρχουν οι προϋποθέσεις ανάπτυξης της έρευνας και της καινοτομίας, γιατί η ανταγωνιστικότητα της χώρας συρρικνώνεται και το εμπορικό έλλειμμα αυξάνεται απειλητικά; Πολλοί απαντούν ότι η Ελλάδα δεν έχει παράδοση στην τεχνολογία και κατά συνέπεια δεν μπορεί να βασίσει την μελλοντική της ανάπτυξη σ' αυτήν. Γι' αυτούς η τεχνολογία είναι συνδεδεμένη με τη «βαριά βιομηχανία» των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, η εποχή της οποίας έχει παρέλθει για την Ελλάδα. Οι επιχειρήσεις μπορούν κατ' αυτούς να αναπτυχθούν με αγορά τεχνολογίας από ξένους προμηθευτές και εφαρμογή της με τις κατάλληλες οργανωτικές προσαρμογές. Το αναπτυξιακό αυτό υπόδειγμα έχει κάνει όμως τη διαδρομή του και εκπνέει υπό την πίεση των ανταγωνιστών χαμηλού κόστους παραγωγής και των υψηλών καταναλωτικών προσδοκιών της ελληνικής κοινωνίας. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που βασίζονται σε ήδη χρησιμοποιημένη γνώση έχουν χαμηλή προστιθέμενη αξία και επομένως δίνουν χαμηλές αμοιβές στους συντελεστές παραγωγής. Σ' αυτούς τους τομείς είναι πολύ πιο ανταγωνιστικές οι χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος και μεγάλες αγορές που προσφέρουν οικονομίες κλίμακας. Η ελληνική οικονομία συνθλίβεται πια ανάμεσα στον ανταγωνισμό αυτών των χωρών, που την ωθεί σε μείωση του εργατικού κόστους, και των χωρών που προσφέρουν στη διεθνή ζήτηση καινοτομικά προϊόντα και υπηρεσίες και ικανοποιούν νέες καταναλωτικές ανάγκες υψηλών απαιτήσεων.

Η επιλογή του επενδυτικού προσανατολισμού της Ελλάδας και επομένως των ανταγωνιστών της μοιάζει μονόδρομος από πολιτική σκοπιά. Δεν έχει όμως γίνει κατανοητό ακόμη το μέγεθος της προσπάθειας που απαιτείται για να εισέλθει και να σταθεροποιηθεί η χώρα σ' αυτόν τον δρόμο. Ο ανταγωνισμός στην οικονομία της γνώσης ξεκινά από την εκπαίδευση και την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχει: δεν αρκεί η μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων γνώσης στους εκπαιδευόμενους, απαιτείται ανάπτυξη ικανοτήτων συνεχούς μάθησης, δημιουργικότητας, επιχειρηματικότητας, ικανοτήτων συνεργασίας και επικοινωνίας.

Πυρήνας του ανταγωνισμού είναι βέβαια οι επιχειρήσεις, για τις οποίες η διαχείριση των γνώσεων και πληροφοριών αποτελεί κεντρικό στοιχείο επιχειρηματικής συμπεριφοράς. Η ανταγωνιστικότητα στηρίζεται και από ένα δημόσιο τομέα που συμπληρώνει τις επιχειρηματικές στρατηγικές και δεν λειτουργεί συγκρουσιακά ή υπονομευτικά απέναντί τους. Ο διευκολυντικός ρόλος στην επιχειρηματική πρωτοβουλία έχει αποδειχτεί

κρίσιμος σε όλες τις χώρες που αναφέρθηκαν ως υποδείγματα σύγχρονης ανάπτυξης. Η «διευκόλυνση» δεν βρίσκεται τόσο στην παροχή φορολογικών απαλλαγών και άμεσων επιχορηγήσεων, αλλά στην προβολή θετικών προτύπων επιχειρηματικής πρωτοβουλίας που εκμεταλλεύεται τη νέα γνώση, παράγει υψηλή προστιθέμενη αξία, είναι κοινωνικά και οικολογικά ευαίσθητη, εξωστρεφής και διορατική. Βρίσκεται στην αξιοποίηση των τεράστιων αναγκών του Δημοσίου σε αγαθά και υπηρεσίες χάρις στις οποίες δημιουργούνται νέες αγορές για καινοτομικά προϊόντα, αξιοποιείται το ανθρώπινο δυναμικό και ανοίγουν νέες προοπτικές για εξαγωγές. Οι τομείς της άμυνας και της ασφάλειας αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα αναξιοποίητου δυναμικού για την τεχνολογική αναβάθμιση. Εκεί που η Ελλάδα δαπανά τεράστια ποσά για προμήθειες οφείλει να οργανωθεί για να αναπτυχθούν νέες τεχνολογίες.

Βρίσκεται επίσης στην οργάνωση και την παροχή επιστημονικών και τεχνικών υπηρεσιών προς το πλήθος των μεσαίων, μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, με τρόπο που θα προετοιμάζονται έγκαιρα για τις επερχόμενες διεθνείς αλλαγές και που θα συμμετέχουν ενεργά σ' αυτές. Ο τομέας του τουρισμού είναι ένα παράδειγμα χώρου που αναπτύχθηκε με σκεπτικό την αξιοποίηση των φυσικών πόρων για την αποκόμιση οποιουδήποτε μικρού οφέλους από κοινωνικά στρώματα με πολύ χαμηλό εισόδημα διάσπαρτα στην επικράτεια. Ο τουρισμός αυτός αντιμετωπίζει σήμερα τον σκληρό ανταγωνισμό από χώρες πιο χαμηλού κόστους, που χάρις στις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και μεταφορών έρχονται κοντά στις αγορές των καταναλωτών. Η οικονομία της γνώσης προστάζει πλέον την διαρκή αναβάθμιση του τουριστικού «προϊόντος», και αυτό απαιτεί ερευνητική υποστήριξη και διαρκή επιμόρφωση για την ελκυστικότερη προβολή της ιστορικής κληρονομιάς, των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων, την οργάνωση της ροής των περιηγητών και των δραστηριοτήτων αναψυχής τους, την προστασία του περιβάλλοντος κτλ.

Ο τομέας της υγείας προσφέρεται επίσης για την ανάπτυξη διεθνώς ανταγωνιστικών υπηρεσιών, χρησιμοποιώντας το υψηλό επίπεδο του επιστημονικού προσωπικού που απασχολείται στον τομέα και υποστηρίζεται από πρωτότυπη έρευνα στους τομείς της διάγνωσης, της παρακολούθησης, της θεραπείας, της επανένταξης. Τα νοσοκομεία της χώρας θα μπορούσαν να γίνουν πόλοι έλξης για τη σταδιακά γηράσκουσα κοινωνία των ευρωπαϊκών χωρών. Οι τομείς της υγείας και του τουρισμού μπορούν άλλωστε να αλληλοϋποστηρίζονται και να δημιουργήσουν νέες υπηρεσίες που θα βασίζονται όχι μόνον στην ιατρική, τη βιολογία, την πληροφορική, αλλά και στην ανθρωπιστική και κοινωνική έρευνα.

Δεν υπάρχει σήμερα επιχειρηματική και κυβερνητική δραστηριότητα που να μένει ανεπηρέαστη από την εφαρμογή των νέων γνώσεων. Και η αντίληψη ότι θα πάρουμε τις γνώσεις απ' έξω και θα τις εφαρμόσουμε είναι τουλάχιστον απλοϊκή! Γιατί αυτοί που τις διαθέτουν προσπαθούν να τις εκμεταλλευτούν μονοπωλιακά στο έπακρο πριν να επιτρέψουν τη μεταβίβασή τους προς τρίτους. Γιατί επίσης η αποτελεσματική εφαρμογή των νέων γνώσεων προϋποθέτει έναν βαθμό συμμετοχής των χρηστών στην παραγωγή τους.

περιβαλλον

Όλα τα ανωτέρω παραδείγματα οδηγούν σ' ένα διπλό συμπέρασμα, που *a priori* φαίνεται αντιφατικό: χρειάζεται αφενός διαφοροποίηση της ερευνητικής πολιτικής και αφετέρου επικέντρωσή της σε τομείς όπου μπορεί η χώρα να δημιουργήσει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Τομείς οι οποίοι παραδοσιακά αναπτύχθηκαν ασύνδετα προς το εκπαιδευτικό και ερευνητικό σύστημα της χώρας χρειάζονται τώρα τη σταθερή ερευνητική υποστήριξη για να γίνουν ή να παραμείνουν διεθνώς ανταγωνιστικοί, να αφομοιώνουν και να εφαρμόζουν γρήγορα και αποτελεσματικά τις γνώσεις που παράγονται σε άλλες χώρες. Τέτοιοι τομείς είναι ο τουρισμός και οι μεταφορές, ιδίως οι θαλάσσιες. Αυτό σημαίνει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες που έχουν ευθύνη για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των αντίστοιχων πολιτικών οφείλουν να ενσωματώνουν στην πολιτική τους τις απαιτήσεις του τομέα σε έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη, κατάρτιση και καινοτομίες.

Η παραδοσιακή προσέγγιση της εναπόθεσης όλων των προσδοκιών σε μια και μοναδική υπηρεσία για την «έρευνα και την τεχνολογία» χάριν του «συντονισμού» αποδεικνύεται ατελέσφορη, γιατί κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει τις τεχνολογικές ανάγκες ενός τομέα όσο τα στελέχη που το υπηρετούν. Η διαφοροποίηση αυτή είναι όμως άρρηκτα συνδεδεμένη με την επικέντρωση των χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων της έρευνας και τον περιορισμό του κατακερματισμού των προσπαθειών που χαρακτηρίζει σήμερα το ερευνητικό σύστημα. Κατακερματισμός που οφείλεται στην κυριαρχία των μικρών ακαδημαϊκών μονάδων και περιορισμένης διάρκειας ερευνητικών έργων, τα οποία απαντούν ίσως στην ανάγκη εξέλιξης των ερευνητών του Δημοσίου, αλλά όχι στην αντιμετώπιση μακροχρόνιων προβλημάτων της κοινωνίας και της οικονομίας.

Κοινωνικές
Πολιτικές

Θα αναρωτηθεί κανείς, μα είναι δυνατόν να γίνει τόσο σοφό το ελληνικό Δημόσιο, ώστε να προβλέπει και να προγραμματίζει, να ελέγχει και να αξιοποιεί τις επενδύσεις του σε έρευνα και να αξιοποιεί πλήρως το ανθρώπινο δυναμικό; Στην έρευνα, δραστηριότητα κατ' εξοχήν υψηλής αβεβαιότητας και υψηλού επενδυτικού κινδύνου, η επιτυχία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού και των ομάδων που συγκροτούνται υπό την ηγεσία ερευνητών με διεθνή πείρα και αναγνώριση. Απ' αυτούς μπορεί να προέλθουν πολύ πιο αξιόλογα ερευνητικά αποτελέσματα, απ' ότι από καθοδηγούμενες έρευνες με προεξοφλούμενα αποτελέσματα.

ΠΤ

Την πολιτική της επένδυσης σε ηγετικούς ερευνητές εφαρμόσαν προηγούμενες κυβερνήσεις, ιδίως στη δεκαετία του 1980, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη μερικών μονάδων ευρωπαϊκής εμβέλειας στην Ελλάδα. Η πολιτική αυτή χρειάζεται να συνεχιστεί και να συνοδευτεί με την υποστήριξη της αριστείας και τη διασφάλιση της δυνατότητας εκμετάλλευσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, όποτε υπάρξουν, αλλά αποτελεί μια σημαντική συνιστώσα της συνολικής στρατηγικής και όχι τη μόνη συνιστώσα. Από την ερευνητική αυτή δραστηριότητα αναμένονται ρήξεις με το παρελθόν, ανάδειξη νέων κλάδων παραγωγής και ομάδων προϊόντων, εμπλουτισμός του παραγωγικού ιστού και διεξόδυση σε νέες αγορές. Προϋποθέτουν ότι ορισμένοι από τους ερευνητές είναι διατεθειμένοι να αφήσουν τον πάγκο του εργαστηρίου και ορισμένοι χρηματοδότες την ασφάλεια των εμπράγματων εγγυήσεων για να επενδύσουν στη δημιουργικότητα, την επιμονή και τις τολμηρές και διορατικές αποφάσεις.

Παναγιώτης, Ε. Α. Κ.

Όλα τα προηγούμενα καταδεικνύουν ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ερευνητικής πολιτικής κάθε άλλο παρά απλή υπόθεση είναι. Απαιτεί μακροχρόνια προσπάθεια, ατομική πρωτοβουλία, συνεργασία μεταξύ ερευνητών και επιχειρηματιών και μεταξύ αυτών και των χρηματοδοτών του Δημοσίου, συνεργασία μεταξύ δημόσιων υπηρεσιών και διαρκές άνοιγμα στις διεθνείς αγορές. Ο πρόσφατος νόμος που ψηφίστηκε από τη Βουλή μετά από εισήγηση της παρούσας Κυβέρνησης κάθε άλλο παρά ξεκαθαρίζει τη στρατηγική που πρόκειται να εφαρμοστεί. Σε συνδυασμό μάλιστα με τα επιχειρησιακά προγράμματα της περιόδου 2007-2013 και τους ετήσιους προϋπολογισμούς από το 2005 και μετά, αναδεικνύεται μάλλον σύγχυση προτεραιοτήτων και αδυναμία κατανόησης των μηχανισμών που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας για την ανταγωνιστικότητα.

20/3/2008